

ІВАН КАРПЕНКО-КАРИЙ

«МАРТИН БОРУЛЯ»

ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ

- Біографи письменника вказують, що поштовхом до написання цього твору стала комічна історія про домагання дворянських прав, яку пережив батько Івана Карповича — Карпо Адамович Тобілевич.
- Цей біографічний факт драматург підніс до широкого узагальнення, гостро висміявши й засудивши станове честолюбство і паразитизм привілейованої соціальної касты — дворянства.
- До слова, батько письменника, як і герой п'єси, не добився дворянських прав, бо в частині родових документів стояло прізвище не Тобілевич, а Тобулевич (аналогічно і в комедії: Боруля — Беруля).

- Було безліч фактів прагнення селянина «вибитися в люди» — домогтися визнання у дворянстві. Прикладів таких вискочнів, які досягли певного матеріального й суспільного рівня, було достатньо. «Трохи ушляхетнитися» була в ту епоху «річчю світовою», яку не раз засвідчила європейська література від Ж-Б. Мольєра, Оноре де Бальзака, Гі де Мопассана, Фредеріка Стендаля до Олексія Толстого й Антона Чехова. Тож комедія українського драматурга свідчить ще й про вміння знайти потрібний гостроактуальний сюжет.

ПАСПОРТ ТВОРУ

- **Літературний рід:** драма
- **Жанр:** комедія
- **Літературний напрям, стиль, течія:** реалізм
- **Тема:** дворянство як міф про найкраще життя
- **Ідея:** засудження підміни особистісних цінностей становою належністю; викриття бюрократизму й судової системи, заснованої на хабарництві
- **Головна думка:** головне — не титул, а вміння залишатися порядною, високоморальною людиною у всіх життєвих ситуаціях.

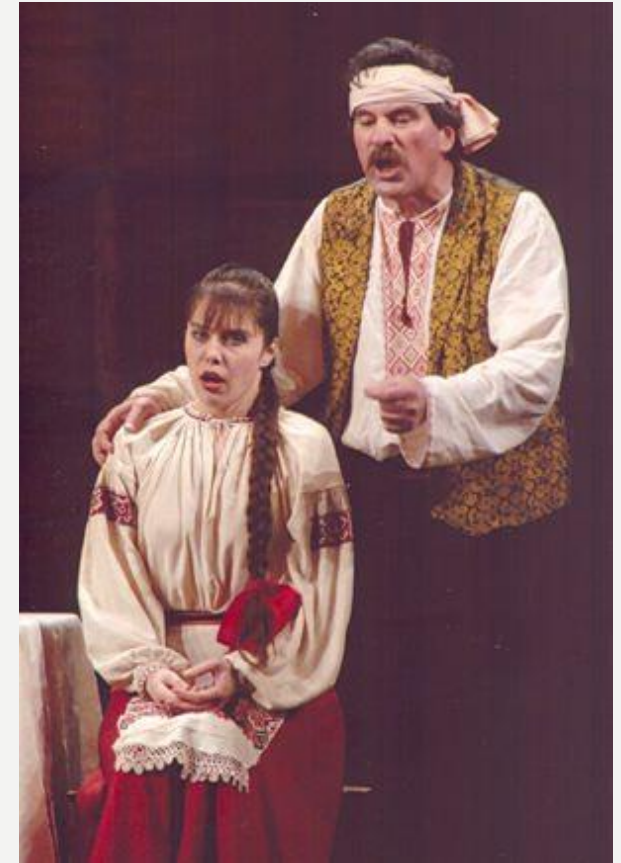

СЮЖЕТ

- **Експозиція** — знайомство з родиною Мартина Борулі.
- **Зав'язка** — домовленість Борулі із повіреним Трандалєвим про апеляцію щодо визнання Мартина дворянином.
- **Розвиток дії** – батькова наука синові, дочці Марисі. Зустрічі Марисі з нареченим Миколою. Відмова Борулі сватам від Миколи. Зневажливе ставлення економа поміщика Красовського. Повернення з міста Омелька, крадіжка коней і майна. Приїзд жениха Націєвського, його втеча із заручин, помста Борулі. Поміщик Красовський виганяє родину Мартина із села.
- **Кульмінація** – відмова у дворянстві.
- **Розв'язка** – Мартин Боруля спалює документи про дворянство.

КОМПОЗИЦІЯ

- Комедія в 5-ти діях.
- Події відбуваються протягом кількох тижнів.

ПРОБЛЕМАТИКА:

- людської гідності;
- усвідомлення того, що щастя не в чині або посаді;
- праці як духовної потреби і джерела матеріального статку;
- батьків і дітей;
- меншовартості;
- кохання і сімейного щастя.

ПЕРСОНАЖІ КОМЕДІЇ

- Мартин Боруля — заможний селянин, багатий шляхтич, чиншовик.
- Палажка — його дружина.
- Марися — їхня дочка.
- Степан — їхній син, канцелярист земського суду.
- Гервасій Гуляницький — друг Мартина, батько Миколи.
- Микола — його син, парубок.
- Націєвський — реєстратор із ратуші. Наречений Марисі
- Красовський — шляхтич, з яким судиться Мартин Боруля.
- Трандалев — повірений.
- Протасій Пеньонжка, Матвій Дульський — чиновники.
- Омелько, Трохим — наймити Борулі.

«Мартин Боруля»

ХАРАКТЕРИСТИКА МАРТИНА БОРУЛІ

- **Мартин Боруля** – головний герой однойменної трагікомедії Івана Карпенка-Карого, заможний хлібороб, який домагається втрачених дворянських прав.
- **Характер Мартина Борулі:** не є скнарою і не знущається з бідніших за себе, має безглузде бажання будь-якою ціною стати дворянином і не бачить перепон на шляху до його досягнення. Він прагне захистити свою гідність і оберегти дітей від важкої селянської праці.

ХАРАКТЕРИСТИКА МАРТИНА БОРУЛІ

- **Ставлення до інших:** зневажає Красовського, наївно довіряє повіреному Тренделєву, любить свою сім'ю і прагне для неї кращої, дворянської, долі, але не зважає на бажання родичів, якщо вони стають на заваді його меті.
- **Ставлення інших до Мартина:** Тренделєв його дурить, родичі та друзі його не розуміють і хочуть, щоб він знову став звичайним чоловіком без бажання бути дворянином.
- **Ставлення автора до Мартина:** за прототипом Мартина було взято батька автора. Цим Іван Карпенко-Карий показує своє ставлення до прагнень батька, а саме комізм ситуації, використовує іронію та сатиру.

- **Комізм** тут досягається через різючу невідповідність між давно усталеним способом життя селянина й омріяною панською шляхетністю.

Зокрема, **Мартин Боруля**:

- наказує і собі, і членам родини довго спати, хоча від снання йому нудно, та й боки болять;
- планує розвести собак і їздити на полювання;
- оче віддати доньку Марисю за «благородного», який потім через кумедне непорозуміння тікає від неї;
- намагається прилаштувати сина на «благородну» чиновницьку посаду, проте Степана звільняють;
- прагне офіційно оформити своє «шляхетне» походження, але з'ясовується, що в документи закралася фатальна для нашого героя помилка (запис зроблено на прізвище Беруля, а не Боруля).

ХАРАКТЕРИСТИКА МАРИСІ

Марися – дочка Мартина Борулі. Юна працьовита, розумна дівчина, шанує народні звичаї і традиції. Вона не прагнула стати дворянкою, вона хотіла просто жити так як всі, мати свою сім'ю. Батько казав їй нічого не робити і поводити себе як дворянка, називати батька «папашею», але Марися не може бути дворянкою, в неї тече селянська кров.

- **Марися** вправна хазяйка, не може сидіти без роботи.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТЕПАНА

Повною протилежністю Марисі виступає її брат **Степан**: він прагне добутися чиновницької посади не стільки шляхом якихось інтелектуальних зусиль, роботою над собою, щоденною старанною працею, скільки обманом, хитрістю — себто так, як у чиновницькому колі було заведено.

Син Борулі Степан служить канцеляристом у місті. Батько з щедрістю витрачає на нього гроші, аби він вибився в люди, виглядав, як дворянин. Степанові це подобається, але ті гроші йдуть у нікуди, бо він не навчився цінувати зароблені гроші. Вихор міста з веселими гуляннями, що часто закінчуються пиятикою, приваблюють хлопця.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТРЕНДЕЛЄВА

Яскравий сатиричний персонаж — повірений **Тренделєв**. Його спеціалізація — махінації з документами, він уособлює бюрократичне суспільство, морально звиродніле й охоплене корупцією. Письменник постійно мав справу з такими ділками, працюючи чиновником, добре знав їхню психологію, а тому зневажав до глибини душі.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОМЕЛЬКА

- Один із найколеритніших образів п'єси — Омелько.
- За його простакуватістю ховається глибока народна мудрість, мрійливість, гумористично-філософське ставлення до мирської «суєти» і водночас життєвий практицизм.
- Омелько живе за простим, природним устроєм життя.
- Він сердечний, з пошаною ставиться до традицій, до праці, з веселою й ліричною вдачею.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАЦІЄВСЬКОГО

В негативному ключі зображено й реєстратора з ратуші (чиновника) **Націєвського**: самозакоханий, проте жалюгідний за своїми моральними рисами панок із вдачею боягуза. Як тільки Націєвський запідозрив, що дівчина, з якою його хоче одружити Мартин Боруля, вагітна від іншого, він без вагань тікає.

Націєвський думає, що завжди може сподобатися будь-якій дівчині, проте його кумедна мова таневдалі спроби залицяння викликають лише огиду.

ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕРВАСІЯ ГУЛЯНИЦЬКОГО ТА ЙОГО СИНА МИКОЛИ

Як позитивних персонажів показано заможного шляхтича **Гервасія Гуляницького** та його сина **Миколу**.

Микола виявляє наполегливість у відстоюванні свого права на життя з коханою дівчиною (Марисею). В цьому йому допомагає батько, який постає уособленням традиційної народної моралі та мудрості.

Так, **Гервасій** допомагає товаришеві, Мартину Борулі, усвідомити згубність ідей про вищість дворян над простими мужиками та повернутися до нормального життя відповідно до українських народних звичаїв.

- Сам І. Карпенко-Карий блискуче грав роль Мартина Борулі в Театрі корифеїв. Завдяки добродушному народному гуморові, упізнаваності, психологічній переконливості образів, гострій злободенності проблематики п'єса ось уже понад сто років з успіхом іде на сценах вітчизняних театрів.

